

מלאכי

פרק א

- א. **מִשָּׂא דְבַר ה' אֶל יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכִי** - נבואה מאת ה', שניבא מלאכי.
- ב. **אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה'**, **וְאָמַרְתֶּם בְּמֶה אֶהְבֵּתֵנוּ** - ואם תאמרו: אהבתך אותנו, היא רק בזכות האבות ולא בזכות עצמנו, ובמה אהבת אותנו, **הֲלוֹא אִחַ עָשׂוּ לִיעֲקֹב נָאִים ה'**, **וְאֶהֱבֵ אֶת יַעֲקֹב** - ומשיב להם: הרי עשיו ויעקב אחים לאותו אב, ורק ביעקב בחרתי.
- ג. **וְאֵת עֲשׂוֹ שְׂנֵאתִי, וְאֲשִׁים אֶת הָרִיו שְׂמֵמָה** - ואת עשיו אני שונא, לכן אשים את הרי עשיו, להיות שממה, **וְאֵת נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבַר** - ואת נחלתו למקום התנים. (היושבים במקום שממה)
- ד. **כִּי תֹאמְרוּ אָדוֹם** - ואם יאמרו אדום, **רַשְׁשָׁנוּ** - בתחילה היינו רשים (עניים) ודלים, **וְנָשׁוּב, וְנִבְנֶה חֲרִיבוֹת** - אך כעת, נשוב ונבנה את ערינו החריבות, **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, הֲמָה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרוֹס** - מה שהם יבנו, אני ה' אהרוס, ולא תהיה להם תקומה, **וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה** - וכולם יכירו שכל החורבן בא להם בגלל רשעותם, ויקראו לגבול ארצם: **גְּבוּל הַרְשָׁעָה. וְהָעַם, אֲשֶׁר זָעַם ה' עַד עוֹלָם** - ולעם יקראו: העם, שה' כועס עליהם לעולם
- ה. **וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה** - ובעיניכם תראו את חורבן אדום, **וְאֶתֶם תֹּאמְרוּ יִגְדֹל ה'**, **מַעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל** - ואתם, תשבחו ותהללו את גדולת ה', שהחריב את אדום, הסמוכה לגבול א"י.
- ו. **בֶּן יִכְבֹּד אָב, וְעֶבֶד אֲדֹנָיו** - על הבן הלא לכבד את אביו, ועל העבד לירא מאדונו, **וְאִם אָב אֲנִי, אֵינִי כְבוֹדִי** - ואם אני עבורכם כאב, היכן כבודי? **וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי, אֵינִי מוֹרְאִי** - ואם אני עבורכם כאדון, היכן מוראי? **אָמַר ה' צְבָאוֹת, לָכֶם, הַכְּהֵנִים בּוֹזֵי שָׁמַי** - ותוכחה זו, היא לכם הכהנים שמבזים את שמי, **וְאָמַרְתֶּם, בְּמֶה בּוֹזֵינוּ אֶת שְׁמֶךָ** - ואם תאמרו: במה אנו מבזים את שם ה'?
- ז. **מִגִּישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לָחֶם מְגָאֵל** - אשיב לכם: הלא אתם מקריבים על המזבח קרבנות מתועבים, **וְאָמַרְתֶּם בְּמֶה גֵאלֵנוּךְ** - ואם תאמרו: מדוע נחשבים קרבנותינו מתועבים לפניך? **בְּאֶמְרָכֶם, שְׁלַחַן ה', נִבְזָה הוּא** - אשיב לכם: בכך שאומרים אתם על המזבח¹, שהוא בזוי ומלוכלך בדם וחלבים. (ואין נותנים אל ליבם, מדוע ציוה ה' להקריב הדם והחלבים)
- ח. **וְכִי תִגְשׁוּ עֵנִי לְזִבְחִי, אֵין רָע, וְכִי תִגִּישׁוּ פֶסַח וְחֹלֶה אֵין רָע** - וכן, אתם מקריבים במזבח בעלי מומים, כעגור פֶסַח וחֹלֶה, ואומרים: אין בכך כל רע, **הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפָנֶיךָ** - הקריבו נא קרבנות אלו, לשר ולמושל, לכפר על עוונותיכם לפניו, **הֲיִרְצֶךָ** - האם יהיה זה לרצון לפניו? **אוּ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ** - והאם יסלח לך על פשעיך לפניו? **אָמַר ה' צְבָאוֹת:**

¹ המזבח נקרא שלחן ה': "...וַיִּדְבַר אֱלֹהִים, זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' ", יחזקאל מא' כב'.

ט. **וַעֲתָהּ, חִלּוֹ נָא פְּנֵי אֵל וַיְחַנְּנוּ -** וכעת, האם ראוי שאתם תהיו אלו שתבקשו בעד ישראל, שיסלח וירחם ה' עליהם!! **מִיָּדְכֶם הֵיטָה זֹאת -** הלא ידיכם עושות הרעה הזאת! **הִישָׂא מַכְסַּם פְּנִים -** וכי ישא את פניכם, לקבל את קרבנותיכם בעבור ישראל!! **אָמַר ה' צְבָאוֹת:**

י. **מִי גַם בָּכֶם, וַיִּסְגֹּר דְּלֹתַיִם -** מי יתן, שימָצֵא בכם, מי שיסגור את דלתות המקדש, **וְלֹא תֵאִירוּ מִזְבְּחֵי חַנָּם -** ולא תבעירו עוד, את האור (האש) על המזבח לחינם וללא הועיל. **אֵין לִי חֶפֶץ בָּכֶם אָמַר ה' צְבָאוֹת, וּמִנְחָה לֹא אֶרְצֶה מִיָּדְכֶם -** שהלא, אין לי חפץ ורצון בכם ובמנחותיכם.

יא. **כִּי מִמְזֹרַח שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ -** כי הנה ממזרח (שמשם זורחת השמש) ועד מערב² (ששם באה ושוקעת השמש), **גְּדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם -** גדול שם ה' בכל הגויים, **וּבְכָל מְקוֹם, מְקַטֵּר מִגֶּשׁ לְשָׁמַי וּמִנְחָה טְהוֹרָה -** ולו היו מצווים בכך, היו מגישים ומקטירים לפני קרבנות, ומנחה טהורה, **כִּי גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם, אָמַר ה' צְבָאוֹת:**

יב. **וְאַתֶּם -** ישראל, **מְחַלְלִים אוֹתוֹ -** מחללים את שם ה', **בְּאֲמַרְכֶם, שְׁלַחַן ה' מְגַאֵל הוּא -** בכך שאומרים אתם, שהמזבח מתועב ומלוכלך, **וְנִיבוּ -** ודבורכם (ניב - דיבור) עליו הוא, **נִבְּזָה אָכְלוּ -** שהמאכל (הקרבן) שעולה עליו - מבוזה.

יג. **וְאַמַּרְתֶּם -** והנה אומרים אתם איש לרעהו: **הִנֵּה מִתְּלַאֲה -** הבהמה שאני נושא על כתפי - כבדה, ועייף אני מאוד מהמשא הכבד, (אף שאתם מביאים בהמות כחושות ורזות) **וְהִפְחַתֶּם אוֹתוֹ -** ומשליכים אותו ארצה בבזיון, **אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְהִבַּאתֶם גְּזוּל וְאֶת הַפֶּסֶחַ וְאֶת הַחֹלֶה וְהִבַּאתֶם אֶת הַמִּנְחָה, הָאֶרְצָה אוֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר ה' -** והנה מביאים לפני בהמות גזולות ובעלות מום, ומנחות, וכי יהיו לרצון לפני!!

יד. **וְאָרוֹר נוֹכַל -** ומקולל הרמאי, **וַיֵּשׁ בְּעַדְרוֹ זָכַר -** שיש בעדר שלו זכר טוב וראוי לקרבן, **וְנִדְרָ, וַיִּזְבַּח מִשְׁחַת לֵה' -** ונודר להביא קרבן, ומביא קרבן מושחת ובעל מום, **כִּי מִלֶּךְ גְּדוֹל אָנִי אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְשָׁמַי נוֹרָא בְּגוֹיִם -** וראוי להביא לפני, קרבן מובחר ומשובח.

פרק ב

א. **וַעֲתָה אֲלֵיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַכְּהֻנִּים -** אליכם הכהנים, המצוה הזאת שלא להקריב לפני קרבן כחוש, בעל מום או גזול.

ב. **אִם לֹא תִשְׁמְעוּ -** בקולי, **וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ עַל לֵב, לְתֵת כְּבוֹד לְשָׁמַי אָמַר ה' צְבָאוֹת -** ולא תתנו אל ליבכם, לתת כבוד לשם ה', **וְשַׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת הַמְּאָרָה -** אשלח בכם קללה, **וְאָרוֹתֵי אֶת בְּרֻכּוֹתֵיכֶם -**

² אמר ממזרח למערב - שהוא כל ישוב העולם, מפני שמצפון לדרום, אין כל העולם מיושב. (רד"ק).

אהפוך לקללה, את הברכה שנתתי מאז שִׁסְדוּ את היכל הבית³. וְגַם אֲרוּתִיָּהּ, כִּי אֵינְכֶם שְׂמִים עַל לֵב - וגם אוסיף עוד לקלל אתכם, כי אינכם נותנים אל ליבכם לכבד את שמי.

ג. הַנְּנִי גַעַר לָכֶם אֶת הַזָּרַע - כבייכול, אגער על הזרע שלא יגדל, וְזָרִיתִי פָּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם - ואפזר זבל על פניכם, פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם - את הזבל שמפרישות הבהמות, שמביאים אתם לפני בחגים כקרבו, וְנִשָּׂא אֶתְכֶם - הפָּרֶשׁ, כבייכול ישא אתכם, אֱלֵינוּ - להיות דומים אליו - ברוב בזיון ומיאוס.

ד. וַיִּדְעַתֶּם, כִּי שְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמְּצֹנָה הַזֹּאת - דעו, כי מצוה זו - להזהר בכבודי, שלחתי לכם, לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת לְוִי אָמַר ה' צְבָאוֹת - כדי שתתקיים הברית שכרתתי עם שבט לוי.

ה. בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ - הברית שהיתה לי עם אהרן, הַחַיִּים וְהַשְּׁלֹמִים - הביאה לו חיים ושלוש, וְאֶתְנִים לוֹ מִזְרָא וַיִּירָאֵנִי - ונתתי לו חיים ושלוש, בעבור המורא שירא ממני, וּמִפְּנֵי שְׂמִי נַחַת הוּא - ומפני שם ה', היה רועד ופחד.

ו. תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ - תורת אמת, לימד את העם בפיו, וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו - ושקר, לא נמצא בשפתיו, בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הֶלַךְ אֲתִי - בדרך ישרה ובשלוש הלך עם ה', וְרַבִּים הָשִׁיב מַעֲוֹן - ורבים השיב מלעשות עון.

ז. כִּי שִׁפְתַי כִּהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת - כי ראוי, שכל הכהנים ישמרו שפתיו לדבר בדעת, וְתוֹרָה יִבְקֶשׂוּ מִפִּיהוּ - ותורה יבקשו ללמוד מפיו, כִּי מִלֶּאֱךָ ה' צְבָאוֹת הוּא - כי שליח ה' הוא, להורות את העם תורה ודעת.

ח. וְאֶתֶם - הכהנים, סִרְתֶּם מִן הַדָּרֶךְ, הַכְּשִׁלְתֶם רַבִּים בְּתוֹרָה - גם אתם סרתם מדרך ה', ועוד הכשלתם רבים, לעבור על דברי תורה, שְׁחַתֶּם בְּרִית הַלְוִי אָמַר ה' צְבָאוֹת - ובכך, קלקלתם את הברית עם שבט לוי.

ט. וְגַם אֲנִי נִתְתִּי אֶתְכֶם נְבָזִים וּשְׁפָלִים לְכָל הָעָם - וגם אני, אבזה ואשפיל אתכם, לפני כל העם, כְּפִי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שְׂמִים אֶת דְּרָכֵי - כפי השיעור שאתם לא שומרים את דרכי ה', וְנִשְׂאִים פְּנִים בְּתוֹרָה - ונושאים פנים, לעשירים ולגדולים שבעם, להטות דין תורה.

י. הָלוֹא אָב אֶחָד לְכָלְנוּ - הלא אב אחד לכולנו (בני יעקב אבינו) הָלוֹא אֵל אֶחָד בְּרָאֵנוּ - והלא אלוקים אחד לכולנו, מִדּוֹעַ נִבְגַד אִישׁ בְּאָחִיו - וא"כ, מדוע אתם בוגדים איש באחיו, ר"ל, שבוגדים בנשותיהם, ולוקחים נשים נכריות, לְחַלֵּל בְּרִית אֲבֹתֵינוּ - ובכך, מחללים את הברית שכרת עמנו אלוקינו, שלא לשאת נשים נכריות.

יא. בְּגָדָה יְהוּדָה, וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם - בגדה יהודה, ודבר תועבה נעשה בישראל

³ "שימונו נא לבבכם, מן היום הזה וְנִמְעָלָה, מִיּוֹם עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי, לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָסַד הַיְכָל ה' שִׁימוּ לַבְּבָכֶם", (שימו לבבכם, לברכה שאביא עליכם); חגי ב' יח'.

ובירושלים, **כִּי חָלַל יְהוּדָה, קִדָּשׁ ה' אֲשֶׁר אָהַב** - כי יהודה האהובים לפני ה', חללו את קדושתם⁴,
וּבָעַל בַּת אֶל נָכַר - שהלכו ובעלו, נשים נכריות, העובדות לאלהים אחרים.

יב. **יָכַרְתָּ ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עַר וְעָנָה מֵאֲהָלֵי יַעֲקֹב** - מי שיעשה זאת, יכרית ה' ממנו עַר ועוונה. ער - שכל אנשי ביתו יִשְׁנוּ לעולם ולא יהיו ערים, ועונה - מי שיכול לענות לקורא לו, **וּמִגִּישׁ מִנְחָה לַה' צְבָאוֹת** - וכן אם כהן הוא, יכרית ה' ממנו מי שיגיש מנחה לה' במקדש.

יג. **וְזֹאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ** - וזאת הרעה השניה, שאתם עושים ביחס למזבח, **פְּסוֹת דְּמָעָה אֶת מִזְבֵּחַ ה' בְּכִי וְאֲנָקָה** - שבגללכם, נשותיכם באות למזבח, וכבייכול, מכסות אותו בזעקה (אנקה), בבכי ובדמעות, על עלבונך, **מֵאִין עוֹד** - ולא אוסיף עוד, **פְּנוֹת אֶל הַמִּנְחָה** - לפנות אל מנחותיכם, **וְלִקְחַת רָצוֹן מֵיִדְכֶם** - ולקחת מידיכם את קרבנותיכם, ושיהיו לרצון לפני.

יד. **וְאָמַרְתֶּם עַל מָה** - על מה הכעס, שלא יהיו קרבנותינו לרצון? **עַל כִּי ה', הַעֲיֵד בֵּינְךָ וּבֵין אִשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ, אֲשֶׁר אַתָּה בְּגִדְתָּהּ בָּהּ, וְהִיא חִבְרָתְךָ וְאִשְׁתִּי בְּרִיתְךָ** - על כי ה' עָד, שאתה הוא שבגדת באשתך, והיא נאמנת לברית ביניכם ולא יוצאת לזנות עם זרים.

טו. **וְלֹא אֶחָד עָשָׂה** - ואם תאמרו: הלא היה אחד, אברהם אבינו⁵, שלקח את הַגֵּר הנכריה, **וּשְׂאָר רוּחַ לוֹ** - ועוד, הלא אברהם היה בעל רוח נבואה ויראת ה', **וּמָה הָאֶחָד מִבְּקִשׁ זֶרַע אֱלֹהִים** - משיב להם הנביא: הסיבה שלקח אברהם את הגר, היה רק כדי שיהיה לו זרע, **וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחְכֶם, וּבְאִשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֶל יְבָגְדוּ** - ואתם שמרו את רוחכם ורצונכם, ולא תבגדו בנשותיכם.

טז. **כִּי שָׂנֵא שֵׁלַח** - אם שונאים אתם את נשותיכם - תגרשו אותן, **אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִסָּה חֶמֶס עַל לְבוּשׁוֹ** - ואל תכסה את החמס, הגזל - בלבוש, שהרי סופו להתגלות. ר"ל, אל תכסה את הכעס שבלבך, ותבגוד בה, **אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחְכֶם וְלֹא תִבְגְּדוּ** - שמרו את רוחכם ורצונכם, ולא תבגדו בנשותיכם.

יז. **הַזֹּנְעוֹתֶם ה' בְּדַבְרֵיכֶם** - כבייכול ה' מתעייף מרוב דבריכם, **וְאָמַרְתֶּם, בְּמָה הַזֹּנְעֵנוּ** - את ה' בְּאֲמַרְכֶם, **כָּל עֲשָׂה רָע, טוֹב בְּעֵינֵי ה', וּבָהֶם הוּא חָפֵץ** - בכך שאומרים אתם על כל עושי רע, שטובים הם בעיני ה', **אוֹ אֵיךְ אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט** - או שאומרים אתם: אם לא טוב בעיני ה' עשיית הרע, היכן עשיית המשפט ברשעים?

פרק ג

א. **הֲנִי שֵׁלַח מִלְאָכֵי** - משיב להם: עוד יבוא היום שבו אשלח את מלאכי, לעשות משפט ברשעים, **וּפְנָה**

⁴ ישראל נקראו - קִדָּשׁ ה', כמו שאמר: "קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' ראשית תבואתה..." , ירמיהו ב' ג'.

⁵ "...אחד היה אברהם..." , יחזקאל לג' כד'.

דָּרַךְ לְפָנַי - ויפנה ויסיר מן הדרך, את המכשולות והמזיקים, לשבים ארצה מהגלות, **וּפְתָאם יָבוֹא אֶל הַיְכָלוֹ, הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים** - ובפתאומיות, יבוא ה', שאתם מבקשים ודורשים אותו, לגאול את עמו, ולשכון בהיכלו, **וּמִלֵּאךְ הַבְּרִית, אֲשֶׁר אַתֶּם חֲפְצִים הִנֵּה בָא, אָמַר ה' צְבָאוֹת** - ויבוא אליהו הנביא שליח ה', אשר אתם חפצים שיבוא.

ב. **וּמִי מְכַלְכֵּל אֶת יוֹם בּוֹאוֹ** - ומי יוכל להכיל ולסבול את המשפט, שיעשה המלאך ברשעים באותו הזמן, **וּמִי הֶעֱמִיד בְּהָרְאוֹתָיו** - ומי יוכל לעמוד, ביום שיגראה המלאך, כשיעשה את המשפט, **כִּי הוּא, כָּאֵשׁ מְצַרֵּף, וּכְבָרִית מְכַבְּסִים** - כי הוא, המלאך, דומה לאש, הצורפת ושורפת את הסיגים מן הכסף, ולבורית (כמו סבון), המנקה את הכתמים הקשים מן הבגד.

ג. **וַיָּשֶׁב** - המלאך לשפוט את העם, **מְצַרֵּף, וּמִטְהַר כֶּסֶף** - כצורף המנקה את הכסף מן הסיגים, **וְטַהַר אֶת בְּנֵי לֵוִי** - ויטהר את בני לוי מהרשעים, **וְזָקַק אֶתֶם פְּזָהָב וְכַכְּסֵף** - וינקה אותם כמו שמנקים את הזהב והכסף מכל ליכלוך, **וְהָיוּ לֵה' מַגִּישֵׁי מִנְחָה בְּצַדִּיקָה** - ואז יגישו הכהנים מנחה בצדק ועל פי הדין. (לא כמו שמקריבים הכהנים כעת, בעלי מומים, גוזלים וכדו')

ד. **וְעֲרַבָה לֵה', מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם** - ותהיה עריבה לה', המנחה שיקריבו לפניו, **כִּימֵי עוֹלָם, וּכְשָׁנִים קִדְמֹנִיּוֹת** - כמו שהיה מימות עולם ובשנים קודמות.

ה. **וְקִרְבָּתִי אֲלֵיכֶם לְמִשְׁפַּט** - אקרב אליכם לעשות משפט ברשעים, **וְהִיִּיתִי עַד מְמַהֵר, בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים** - ואני עצמי אמהר ואעיד, בכל המכשפים והמנאפים, **וּבְנִשְׁבָּעִים לְשָׁקֵר, וּבְעֹשֵׂי שְׂכָר שְׂכִיר, אֲלֻמְנָה וְיָתוֹם וּמִטֵּי גֵר** - ובכל אלו שנשבעו לשקר, ובעושים את שכרו של השכיר, היתום והאלמנה, והמטים את דין ומחייבים את הגר על חנם, **וְלֹא יִרְאוּנִי** - ואינם יראים ממני, **אָמַר ה' צְבָאוֹת:**

ו. **כִּי אָנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי** - דברי ה' וגזירותיו - לא ישתנו, **וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם** - ואתם בני ישראל, לא כיליתם אתכם לגמרי על אף חטאתיכם. (ר"ל, שכל העמים כלו ואבדו, ואתם, אף שחוטאים לפני ונענשים, לא תכלו לגמרי).

ז. **לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם, סִרְתֶּם מַחֲקֵי וְלֹא שָׁמַרְתֶּם** - הלא עוד מימי אבותיכם, חוטאים אתם לפני, **שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֲלֵיכֶם** - וכעת, שובו בתשובה אל ה', ואשוב אני להטיב לכם, **אָמַר ה' צְבָאוֹת, וְאַמַּרְתֶּם, בְּמָה נָשׁוּב - ואתם אומרים: במה חטאנו, שצריכים אנו לשוב אליך.**

ח. **הֲיִקְבַע אָדָם אֱלֹהִים** - וכי ראוי שאדם יגזול מה' ית'?! **כִּי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי** - שגוזלים אתם אותי, **וְאַמַּרְתֶּם בְּמָה קִבְּעֵנוּךְ** - ואתם אומרים: מה גזלנו? **הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה** - ומשיב להם: את המעשרות והתרומה, שאינכם מפרישים לתיתם לכהנים והלויים.

ט. **בְּמֵאָרְהָ אַתֶּם נְאָרִים** - בקללה אתם מקוללים, על עוונותיכם הקודמים, (על ביזוי המזבח, לעיל פרק א-ב) **וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים** - ובכל זאת עוד גוזלים מה'! **הַגּוֹי כָּלוּ** - שכל העם, היו גוזלים את המעשרות

והתרומה.

- י. **הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר** - הביאו את המעשרות אל האוצר שבבית המקדש, ויהי טָרֶף בְּבֵיתִי - ויהיה לאוכל לכהנים והלויים, הנמצאים בביתי, (בביהמ"ק) וּבְחֲנוּנֵי נָא בְּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת - ותבחנו אותי במצוה זו אם אשלם לכם גמול טוב על כך, **אִם לֹא** - נשבע ה', **אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרֶכֶת עַד בְּלִי דַי** - שיפתח את ארובות (חלונות) השמים, לשפוך עליהם ברכה בלי גבול.
- יא. **וְגַעַרְתִּי לָכֶם בְּאֵכָל** - אגער בארבה, שאוכל את התבואה, **וְלֹא יִשְׁחַת לָכֶם אֶת פְּרִי הָאֲדָמָה** - שלא ישחית עוד את פירות האדמה, **וְלֹא תִשְׁכַּח לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה** - ולא תשכח ותאבד עוד הגפן בשדה, את פירותיה, **אָמַר ה' צְבָאוֹת:**
- יב. **וְאֲשֶׁרוּ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם** - וישבחו אתכם כל הגויים, **כִּי תִהְיוּ אֲתֶם אֶרֶץ חֶפְצָךְ** - כי יראו הגויים, שאתם יושבים בארץ, שה' חפץ בה, ומברך אותה בכל טוב, **אָמַר ה' צְבָאוֹת:**
- יג. **חִזְקוּ עָלַי דְּבַרְיֶכֶם אָמַר ה'** - דברים חזקים וקשים אומרים אתם נגדי, אמר ה', **וְאִמְרֹתֵיכֶם, מֶה נִדְּבַרְנוּ עִלְיָךְ** - מה דברנו עליך ?
- יד. **אִמְרֹתֵיכֶם, שְׂוֵא עֲבַד אֱלֹהִים** - אמרתם, שהעובד את האלוקים, עובד לחינם ולשוא, ולא יקבל כל גמול על עבודתו, **וּמֶה בָּצַע כִּי שָׁמְרֵנוּ מִשְׁמֵרְתּוֹ** - ומה נרויח, אם נשמור את מה שצויה לשמור בתורתו, **וְכִי הִלַּכְנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי ה' צְבָאוֹת** - ואם נלך לפני ה', בהכנעה ובשפלות הרוח,
- טו. **וְעַתָּה, אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים זְדִים** - וכעת, משבחים אנו את הרשעים, **גַּם נִבְנוּ עֲשֵׂי רָשָׁעָה** - שמצליחים הרשעים במעשיהם, כבנין הקיים ועומד במקומו, **גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלֹטוּ** - וגם בחנו את ה', אם יעניש אותם, והנה נמלטו וניצלו מכל עונש.
- טז. **אִזְ - כששמעו הצדיקים יראי ה', את דברי הרשעים, שמכחישים את השגחתו של ה' על מעשי בני"א, נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ** - דברו ביניהם דברי אמונה, ובטחון בה' ובמשפטו, **וַיִּקְשַׁב ה' וַיִּשְׁמַע** - את דבריהם, **וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זָכוֹן לְפָנָיו** - ונכתב שם בספר, לזכרון לפניו, (לשלם להם שכרם לעתיד לבא) **לִירְאֵי ה' - כִּירְאֵי ה', וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ** - וכחושבים תמיד בדרכי ה' ובידיעתו.
- יז. **וְהָיוּ לִי, אָמַר ה' צְבָאוֹת** - ויהיו צדיקים אלו ודבריהם, שמורים אצלי, **לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה** - עד יום המשפט, שבו אעשה דין ברשעים, והם יהיו לי סגולה, וינצלו מהרעה, **וְחִמַּלְתִּי עֲלֵיהֶם, כַּאֲשֶׁר חִמַּל אִישׁ עַל בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ** - וארחם עליהם, כאיש, המרחם על בנו העובד אותו באמונה.
- יח. **וּשְׁבַתְּתֶם וִירְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא עֹבֵדוֹ** - ואז תראו מה בין צדיק לרשע....
(ולא יאמרו עוד: "בְּאִמְרָכֶם, כָּל עֲשֵׂה רָע, טוֹב בְּעֵינֵי ה', וּבְהֶם הוּא חֶפֶץ, או אֵינָה אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט", לעיל ב' יז').
- יט. **כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא** - יום המשפט והדין ברשעים, **בְּעַר פְּתָנוֹר** - והדין יהיה קשה וחזק, כאש הבוערת

בחזקה בתנור, וְהָיוּ כָּל זְדִים וְכָל עֲשֵׂה רְשָׁעָה, קֶשׁ - כל הרשעים יהיו כקש, (הנשרף בקלות), וְלֹהֵט אֹתָם הַיּוֹם הַבֹּא אָמַר ה' צְבָאוֹת - ותשרוף אותם האש במהירות, ביום הפורענות הבא עליהם, אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שְׂרָשׁ וְעֵנָף - עד שלא ישאר להם, לא שורש ולא ענף. (שלא ישאר להם כל זכר).

כ. וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שָׁמַי, שְׁמֶשׁ צְדָקָה - ולכם היראים משם ה', תזרח ותאיר לכם השמש, ברוב צדקה שתביא עליהם, (רוב טובה), וּמְרַפָּא בְּכַנְפֶיהָ - כשתפרוש עליכם השמש את כנפיה, תביא עליכם רפואה, (כשתזרח עליכם), וּיִצְאֲתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק - ותצאו בכל מקום, ותתרבו, כעגלים מפוטמים בדיר. (מרבק - דיר)

כא. וְעִסוֹתֶם רְשָׁעִים - תכבשו ותרמסו תחתיכם את הרשעים, כִּי יִהְיוּ אֶפְרַיִם תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם - כי יהיו כאפר מתחת לכפות רגליכם, בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה - בו, את המשפט בהם, אָמַר ה' צְבָאוֹת:

כב. זָכְרוּ - זכרו לשמור, (עד שיבוא יום המשפט), תּוֹרַת מִשְׁה עֲבָדֵי, אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב - את דברי התורה, שציויתי את משה עבדי בסיני, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים - לצוות את כל ישראל, על שמירת החוקים והמשפטים.

כג. הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם, אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא - הנה אני שולח לכם את אליהו הנביא, לבשר לכם על יום המשפט הגדול והנורא, שבו תגאלו.

כד. וְהִשִּׁיב לָב אֲבוֹת עַל בְּנֵים, וְלָב בְּנֵים עַל אֲבוֹתָם - והוא (אליהו הנביא), ישיב לה' את ליבות האבות יחד עם ליבות הבנים, ואלו שישוּבוּ - ינצלו, כִּי אֲבוֹא וְהִכִּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֲרָם - והסיבה שאשלח את אליהו להזהיר מפני יום הדין, היא שמא ביום המשפט, אכה ואכרית את יושבי הארץ.